

1. Program

v predvečer Martina – 10. 11. 2000

16:30 Sprievod (cca 20 osôb) od Bibiany cez Ventúrsku, Sedlársku, Hlavné námestie a Panskú (Lucie, Strigy s nožnicami a hrebeňmi, Moreny, Vedmy s vretenami, Rodenice s batoliatkami a kolískami, Priadky s praslicami-sudlicami a kúdel'ou, zlaté nite, Martin - Klingáč / Martin na koni, z jednej strany je biely, z druhej čierny).

Rekvizity:

1. Zástava (*koruhva*) s nápisom *Stridžie dni v Bibiane*
2. Kôň s Martinom (požičať koňa – maska, figurína, do ktorej je *oblečený* pred staviteľ Martina)
3. Nápis: *Sv. Martin na bielom koni*
4. Požičať červenú čiapočku s roľničkou pre Martina Klingáča
5. Košík so zlatými niťami
6. Nápis: *Martin-Klingáč - zlaté nite na počkanie*
7. Cesnakové vrkoče (na bráne Bibiany, vo foyeri výstavy, mávajú nimi účastníci sprievodu)
8. Strúčiky cesnaku pre účastníkov vernisáže na niti
9. Sviečky, fagle a kahance (v obkloch Bibiany + v rukách účastníkov sprievodu)
10. Veľké drevené nožnice
11. Veľké hrebene
12. Zvončeky
13. Praclíky na zavesenie
14. Ozvučenie (magnetofón, reproduktory)
15. Reflektory
16. Do sprievodu harmonikára

17:00 Príchod pred budovu Bibiany

Vystúpenie folklórneho súboru VIENOK (Lucia, cca 8 min.)

17:10 Otvorenie výstavy (p. riaditeľ)

17:15 Deti v stridžích maskách (divadielka p.Čárskej) všetkým prichádzim zavesia okolo krku cesnak a namal'ujú krížik (na čelo alebo na zápästie) ako ochranu proti zlým silám.

2. Tvorivé dielne

Celé obdobie Stridžích dní malo magický, mýtický charakter, vykonávalo sa počas neho mnoho rituálov, ktoré sa opakovali. V kresťanskom období sa podľa kalendára ustálili jednotlivé dni, ktorých patrónmi sú svätci, a pribúdalo aj rozličných zvykov a obyčajov.

Počas tvorivých dielní nie je dostatok času venovať sa všetkým z nich a hlavne vysvetľovať ich zložité súvislosti, preto sa budeme zaoberať len tými najstaršími.

V každý z „hlavných“ *Stridžích dní* zvýrazníme obyčaje, ktoré k nemu patria, ale deti sa zoznámia so všetkými. Pripravené budú mať masky z papiera, ktoré budú počas rozprávania ľubovoľne zdobiť do podoby stríg, vytvoria voňavé obrázky, deliť jabĺčka, pod vedením si vyskúšajú liatie olova (možno použiť aj vosk) a veštenie z neho, samy si zhotovia katarínske trúby z papiera, vyskúšajú si aj páranie peria a zahrajú sa na Luciu.

k Martinovi 11. 11.

Chytáme Martinskú hus

Hrací stôl 1x1 m je stvárnený ako dedinský dvor, na ktorom je 16 bielych figúrok husí (10 cm), ktoré treba *pochytať* na princípe hry *Človeče nehnevaj sa* do štyroch chlievikov.

Sypanie snehu-peria

Vitrína z plexiskla, naplnená do 1/4 perím, do ktorej možno odspodu fúknúť, zvíťiť perie a pozorovať, že padá podobne ako sneh; vo vitríne pod perím môže byť krajinka, ktorá zapadne *snehom* (nezabudnúť na sieťku, ktorá zabráni vypadávaniu peria cez *fúkačiaci otvor*).

Výklad: Na Martina sa prvý raz čarovalo a k tomu bolo treba perie. Preto sa ujal zvyk, že v ten deň sa jedla pečená hus (ak doma nejaká bola). Jej perie, biele a ľahučké ako sneh, sa počas „*stridžích dní*“ delilo (*páralo*) do vankúšov, na rozdiel od snehu – teplučkých.. Veď aj prvý sneh, ktorý napadol, delil rok na dve časti – zimnú a letnú (v prastarých dobách nebolo iného kalendára), preto sa považovalo za dôležité, ak sneh napadol práve na Sv. Martina (nie náhodou dostal zlý škriatok zo *Zlatej priadky*, ktorý vie, ako sa pradá *zlaté nite* – t.j. osudy bohatých, šťastných ľudí – meno Martin Klingáč). Pred zavedením kresťanského kalendára ešte nebolo dní, venovaných svätcom, a *stridžie dni* sa zrejme začínali práve napadnutím prvého snehu.

Delenie vecí v hospodárstve a domácnosti (príprava kúdele na sudlice pre nastávajúce sviatočné priadky, príprava kúskov olova a triesok na čarovanie, *páranie* peria), to všetko potom znázorňovalo čas, lebo aj čas je zložený z dielikov (minút, hodín, dní, ročných období), ktoré prežívame. *Delenie* sa však nesmeli vykonávať na Katarínu.

Rekvizity:

1. Perie na páranie
2. Korenia (škoricca, klinčeky) a hrubý kryštálový cukor, voňavý ovocný čaj sypaný
3. Jabĺčka na delenie
4. Lyžice
5. Brezové prútičky
6. Nádobu z plexiskla, perie, trubička

ku Kataríne 25. 11.

(sobota)

Katarínske trúby a zvončeky

Výroba jednoduchých *Katarínskych trúb* z kartónu a trúbenie na nich.

Výklad: Pred vianočným pôstom sa práve na Katarínu bolo možné naposledy zabaviť a hlučne odplášiť myšlienky na tiesnivé, krátke, chladné a temné zimné dni, ktoré u našich predkov vyvolávali obavy z nepriaznivých síl, stelesnených predstavou rozličných bytostí (strigôň Martin-Klingáč, Baba Jaga, Ježibaba, Meluzína). Tam, kde nemohli usporiadať tancovačku, aspoň sa symbolicky trúbilo na katarínskych trúbach alebo zvonilo zvoncami. Bujaré veselie, hurhaj, trúbenie mali odplášiť temné sily. A tiež sa tým *delil čas* na *radostný* a *smutný*. Činnosti, ktoré pripomínali čas (t.j. delenie na *časti*), boli prísne zakázané - pradenie, páranie peria, šitie niťou, štiepanie dreva a podobne.

Na Katarínu nemala do domu ako prvá vstúpiť žena – aj to súvisí s predstavou *delenia* a *pri-búdania* (čo ak by pod srdcom nosila dieťa?)...

Rekvizity: 1. Praslice, vretená s kúdeľou

2. Kartón na trúby

3. Zvončeky

4. Masky z papiera

5. Farbičky
6. Nožnice
7. Fóliový odpad z vyrezávacieho plotra

k Ondrejovi 30. 11.

(štvrtok)

Liatie olova (možno použiť aj sviečky) a čítanie z neho.

Ukážky liateho olova (výkladová tabuľa, nákresy, ako z tvaru olova možno veštiť).

Výklad: V treťí „veľký“ *stridží deň*, na Ondreja, už bol advent (predvianočný pôst), o to väčšmi ľudia pociťovali tiesnivú náladu zimy. Vianoce sú ešte ďaleko, preto sa zlé predtuchy zaháňajú veštením. Roztápali sa kúsky olova (symbolizujúce časti času, roka, dňa) a liali sa do nádoby s vodou – v tvare, ktorý takto vznikol, hľadali ľudia obrazy, ktoré im mali napovedať, čo ich čaká (slnko, obilný klas, ženich, chlieb, kráľ, ale aj kostlivec, vlk, meč a plamene). Podobný bol zvyk hádať budúcnosť pri hádzaní halušiek do vriacej vody – dievčence zabalili do nich lístočky s menami. A ktorá haluška vyplávala v hrnci na povrch prvá, prezradila meno budúceho manžela. Keďže to bol deň čarovania, ani na Ondreja, podobne ako na Katarínu, sa nesmeli priasť. O to slávnostnejšie pôsobili sviatočné priadky na Luciu.

Rekvizity: *Ako na Martina, Katarínu a Luciu*

3. Program na Luciu - 13. 12.

(streda)

1. **Sprievod** – zopakovať sprievod v maskách po rovnakej trase 13. 12. o 16. 00 hod.
2. **Sút'áž** – Sprievodu sa zúčastnia deti v stridzích maskách a najlepšiu Bibiana odmení.
3. **Folklórny súbor Vienok** (Lucia, 8 min.) v komornejšom zložení.
4. **Tvorivé dielne** - preobliekame sa za Luciu a liatie olova.

Zdobenie masiek z papiera, ktoré si deti môžu vziať domov, biele plachty a biele šatky (zamúčená tvár), husie krídla na ometanie, varechy na klepanie po prstoch.

Výklad: „Hlavný“ a záverečný *stridží deň*, na Luciu, boli priadky a páračky peria, ktoré mali slávnostný, magický charakter, čarovalo sa trieskami z dreva, verilo sa, že práve na Luciu ohrozujú ľudí nepriaznivé sily prírody najväčšími, neskôr vznikla z toho povera o bosorkách, lietajúcich na metle alebo vidliach (t.j. na nástrojoch, ktorými sa upratuje v dome a v stajni, čo symbolizovalo nečisté úmysly bosoriek); ako sa to zachovalo podnes - dievčence cez brezový prútik skrútený do prstenca liali olovo, aby z neho včítali za koho sa vydajú. Aby sa nepriaznivé sily udobrili alebo oklamali, čarovalo sa trieskami (*časťami* z rôznych druhov dreva, aby bola doma zastúpená celá okolitá príroda) a verilo sa, že liečivú silu cesnaku možno použiť aj proti zlým, nepriaznivým prírodným silám. Osoba v maske a bielej plachte so zamúčenou tvárou (vlasmi začesanými do tváre) navštevovala neskoro večer priadky (predstavovala Sudičku Ljuticu-Luciu), ktorá má na starosti život svojich zverencov, preto ich symbolicky *vychovávala* – ometala ľudí husím krídlom alebo bila priadky symbolicky po prstoch drevenou varechou, aby lepšie priadli. Predpokladalo sa, že *skutočná Ljutica-Lucia*, ktorej prísnosti sa ľudia obávali, im potom už *dá pokoj*.

Rekvizity:

1. Kúsky olova
2. Nádoxa s rúčkou
3. El. varič
4. Biely plášť, šatky, múka (môžu byť aj biele plachty)
5. Husacie krídla
6. Varechy

Poznámka:

Dielne budú viesť študentky odboru špeciálnej pedagogiky z Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

Podľa potreby možno dielne pripraviť pre objednané triedy aj v iných termínoch.